

Klåved *Myricaria germanica*, ny karplante for Østfold

NILS ORDERUD

Orderud, N. 2000. Klåved *Myricaria germanica*, ny karplante for Østfold. *Natur i Østfold* 19(2): 123-126.

Sommeren 1999 ble klåved funnet ny for Østfold, i Trøgstad på en parkeringsplass fylt opp av grusholdig masse. Sommeren 2000 ble arten funnet 10 av 13 grustak i drift på Monaryggen, Eidsberg og Trøgstad. I flere av grustakene er forekomstene store, vitale og veletablerte.

Nils Orderud, Skogly, 1859 Slitu

Funnet første gang i 1999

Sommeren 1999 ble det funnet en liten busk av klåved *Myricaria germanica* ved Gravstjern i Trøgstad. Dette er det første funn av klåved i Østfold. Funnet ble gjort på en liten parkeringsplass fylt opp av grusholdig masse.

Veletablert på Monaryggen

Det stilles gjerne en del spørsmål ved et slikt funn som hvor hadde denne busken kommet fra? Hadde den blitt med massen, eller hadde den kommet dit som frø? Svaret på dette kom trolig i juli 2000 da det ble funnet en stor forekomst av arten i Laugslett grustak i Trøgstad.

Fig. 1. En klåvedbusk i Langbrekke grustak. Foto: Nils Orderud.

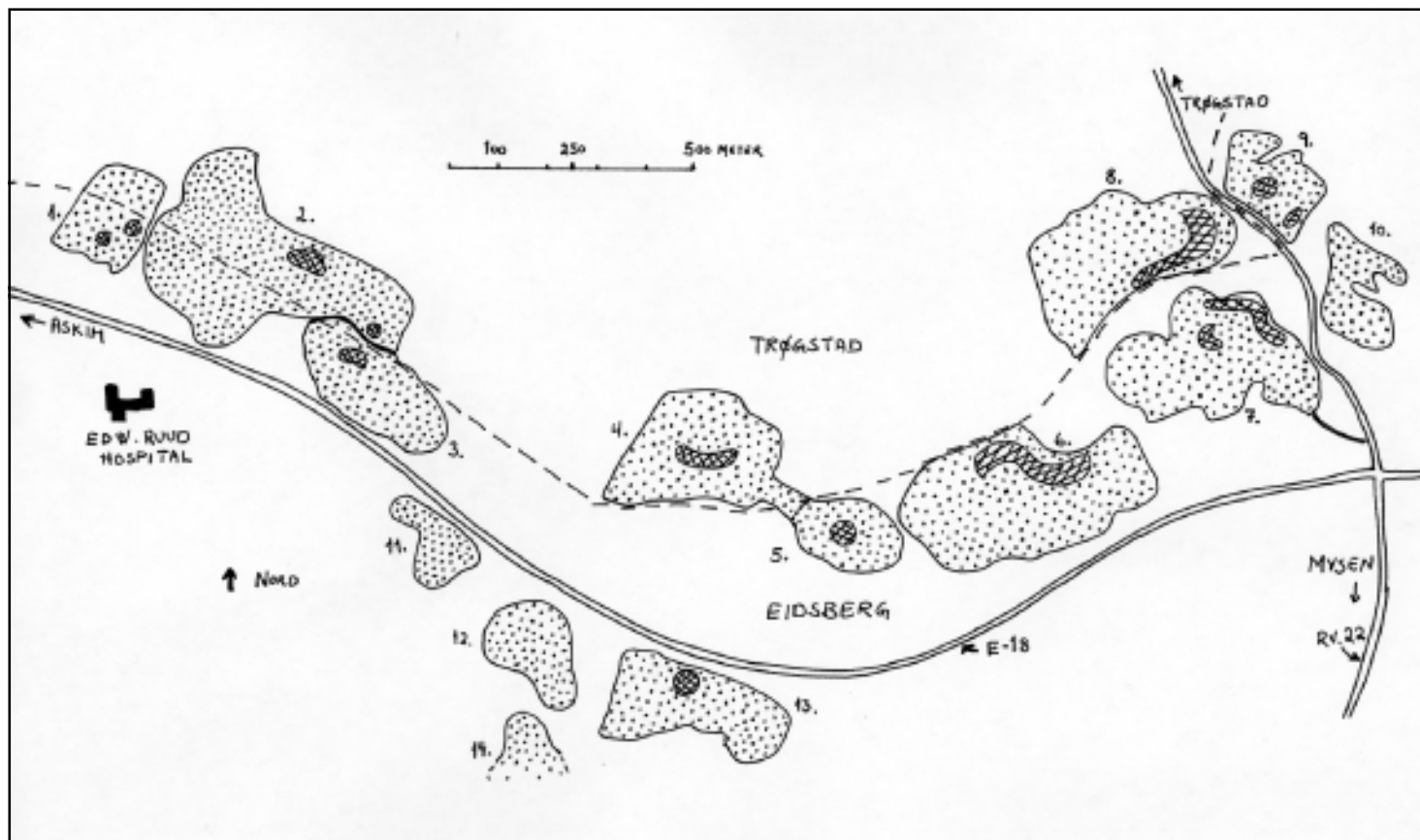

Fig. 2. Ubredelsen av klåved (dobbel skravur) i grustakene (prikket) på Monaryggen, Eidsberg og Trøgstad. Grustakene er nummerert følgende: 1. Askim kommunes grustak. 2. Statens Vegvesen grustak. 3. Fossen grustak. 4. Mona Sand og Singel. 5. Høysand grustak I. 6. Høysand grustak II. 7. Langbrekke grustak. 8. Laugslett grustak. 9. Brandsrud grustak. 10. Østfold Betongvarefabrikk grustak. 11. Brødremoen grustak I. 12. Sletner grustak (Hesselberg). 13. Hesselberg grustak. 14. Brødremoen grustak II (nedlagt).

Forekomsten var størst i et lavtligende kupert område, hvor det i dag ikke blir tatt ut masse, fordi sanden her er svært finkornet. Forekomster ble også observert i grusvegger lenger vest. Ved en rask optelling ble antallet anslått til ca. 100 planter.

På de første årsskuddene var blomstringen for det meste avsluttet (5/7-2000), og en god del frø var allerede sluppet ut, mens det på yngre grener var lange blomsterklaser. Spireevnen så ut til å være god, da det på nakne sandflatene ble sett mange småplanter. En middels stor buske som ble undersøkt hadde et meget kraftig, utbredt og ganske dyptgående rotsystem.

Laugslett grustak ligger nordvendt i den østlige delen av israndavsetningen 'Monaryggen'. Morenen ligger på grensen mellom Trøgstad og Eidsberg kommune og er ca. 3 km lang (øst-vest) og ca. 1 km bred (nord-syd). Grusen er av meget god kvalitet og derfor hardt utnyttet.

Etter det første funnet ble nysjerrigheten vakt og senere ble i alt 13 grustak i Mona undersøkt (ett gammelt, nedlagt og skogbevokst grustak nr. 14 på fig. 2 ble ikke undersøkt). I 10 av disse ble klåved funnet med varierende bestander. Grustak og forekomstene av klåved i Monaryggen er vist i figur 2. Det synes klart at det er voksemediet og ikke beliggenheten som er avgjørende for etablering, da den opptrer som pionerplante bare på rene grusflater, som har ligget i ro noen få år.

Det synes ikke å være forskjell på plantene enten de vokser i sør- eller nordvendte gruskråninger. Den vokser derimot ikke sammen med annen vegetasjon som ellers lett kommer inn på utraste masser fra toppsjiktet. De største bestandene finnes i den østlige delen av Morenen. I de vestlige grustakene opptrer den bare i små klynger eller som enkeltplanter av ung alder. Foto av klåved er vist i figurene 1, 3 og 4.

Fig. 3. Parti fra Laugslett grustak med klåvedbusker både i forgrunnen og bakgrunnen. Foto: Nils Orderud.

Utbredelse

Lid & Lid (1994) angir spredt forekomst av klåved fra Lier, Buskerud og Skedsmo, Akershus, nordover Østlandet, over på Nord-Vestlandet. Vanlig i Trøndelags-fylkene og inn i Nordland, samt i Troms og Finnmark.

Mulige spredningsmuligheter

Ved Botanisk museum i Oslo finnes en innsamling av klåved, tatt i et sandtak i Skedsmo, Akershus 1984. Mellom 'Monaryggen' og Skedsmo er avstanden 5-6 mil. Da klåved har frø som er meget godt tilpasset vindspredning (Fægri 1970, Lid & Lid 1994), kan den ha kommet inn på denne måten.

I tillegg til 'Monaryggen' er det undersøkt en del mindre grusforekomster i Indre Østfold samt noen i den nordlige delen av Marker kommune. Mange av disse har det samme potensiale for vekst av klåved, men er hittil ikke funnet på noen av disse lokalitetene.

Da forekomsten derfor synes å være begrenset til Monaområdet, er det mest sannsynlig at den her er kommet inn med anleggstrafikk. Hvor lenge klåved har forekommet i 'Monaryggen' er vanskelig å fastslå, men den er i hvert fall godt etablert her. Det tas årlig ut nærmere 500 000 tonn grus fra 'Monaryggen' og følgelig foregår det herfra en utstrakt transportvirksomhet. Det er derfor sannsynlig at den vil spre seg til nye egnete lokaliteter i nærheten.

Lokaliteter

Klåved er funnet på følgende lokaliteter hvor alle lokaliteter unntatt den første er gjengitt i figur 2:

1. Trøgstad, Skjønhaug (Gravstjern), ved parkeringsplass, ant. fyllmasser, PM 317 128, 22/6-1999 (belagt). Eneste funn utenom Monaryggen-området.
2. Eidsberg, Brennemoen (Askim kommunes grustak), PM 290 065, 22/8-2000 (belagt).
3. Trøgstad, Statens Vegvesen grustak, PM 292 064, juli/august 2000.
4. Eidsberg, Fossen grustak, PM 292 063, juli/august 2000.
5. Eidsberg, Mona Sand og Singel grustak, PM 302 060, juli/august 2000.
6. Eidsberg, Høysand grustak I, PM 304 059, juli/august 2000.
7. Eidsberg, Høysand grustak II, PM 309 060, juli/august 2000.
8. Eidsberg, Mona (Langbrekke grustak), PM 314 060, 6/7-2000 (belagt).
9. Trøgstad, Brandsrud (Laugslett grustak), PM 313 065, 5/7-2000 (belagt).
10. Eidsberg, Brandsrud grustak, PM 314 066, juli/august 2000.
11. Eidsberg, Hesselberg grustak, PM 302 055, juli/august 2000.

Alle observasjoner/funn er gjort av forfatteren, kartblad 1914 II (WGS84).

Litteratur

- Fægri K. 1970. *Norges planter*. II bind, s. 33-34, Cappelen, Oslo.
- Lid & Lid 1994. *Norsk flora*. 6. utg. v/ R. Elven. Det norske samlaget, Oslo. 1014s.

Fig. 4. Detalj av klåvedbusk med skudd i blomst. Foto: Nils Orderud.